

Visie zeeweringen Oosterschelde

Projectburo Zeeweringen
Rijkswaterstaat
Dienst Landelijk Gebied

Goes, maart 2003

007384 2003 PZDB-R-03036

Landschapvisie Oosterschelde versie maart 2003

Inhoudsopgave

	Inleiding	3
1	Context	5
2	Analyse en uitgangspunten	6
3	Visie	10
4	Deeluitwerkingen	15
5	Aanbevelingen.....	19

Inleiding

Enige tijd geleden zijn de voorbereidingen voor het project 'Versterking zeeweringen Oosterschelde' begonnen. De omvang van de te verbeteren zeeweringen is behoorlijk groot. Overigens betreft het hier alleen de zogenaamde steenglooingen. Van de circa 200 km steenglooingen langs de Oosterschelde komt - voor zover nu bekend - minimaal 80 - 120 km in aanmerking voor verbetering of vernieuwing. De voorbereidingswerkzaamheden zijn gestart in 2002 en de uitvoering duurt naar verwachting tot in 2015.

Door de te verwachten impact van deze werkzaamheden en bijbehorende visuele veranderingen is eind 1999 - in het kader van het beeldkwaliteitplan - gevraagd een visie op te stellen voor het omgaan met deze aanpassingen (Rijkswaterstaat, 1999). Op dat moment was echter nog weinig bekend over de omvang, de aard en de ingreep van de aanpassingen. De destijds gemaakte visie heeft om die reden vooral een verkennend karakter en wordt ook als zodanig gebruikt (Bosch Slabbers, Landschapsvisie dijkverbetering Oosterschelde, 1999).

Nu de werken aan de steenglooingen dichterbij komen, is het tijd om aan de hand van de destijds gemaakte en voorlopig geaccepteerde visie een toegepast en werkbaar voorstel te doen. In 1998 is bovendien een inventarisatie opgesteld (Bosch en Slabbers, Beeldkwaliteitplan Oosterschelde, Inventarisatie, 1998). Na veldbezoeken en bestudering van de uitgebreide inventarisatie door Rijkswaterstaat en Dienst Landelijk Gebied is de conclusie dat de uitdaging is om de steenglooingen behalve op het punt van veiligheid ook landschappelijk een versterking te geven, waarbij een boeiend architectonisch en cultureel geheel ontstaat.

Deze visie is een landschapsvisie met als doel een integrale en architectonische afweging van de maatschappelijke aspecten. Hierbij worden ecologie, cultuur(historie), esthetiek (beeld) en gebruik (recreatie) in ogenschouw genomen. Het geheel hangt vanzelfsprekend onder het primaire veiligheidsaspect. De visie geeft vervolgens een denk- en ontwerprichting aan. De toepassing van de visie gebeurt in de ontwerpfase. Op die ontwerpfase wordt in deze visie niet verder ingegaan.

De visie wordt in eerste instantie gevormd door een programma van eisen voor de veiligheid, maar gaat ook uit van andere relevante uitgangspunten en op welke plaatsen die van belang zijn. Hieruit volgend worden voor bepaalde plaatsen bepaalde materiaalkeuze voorgesteld en hoe kan worden omgegaan met bijzondere elementen. Deze visie beperkt zich hierbij tot de steenglooingen van de Oosterschelde zeewering, inclusief de steenglooingen op de dammen en keringen. De steenglooingen bestaan uit

het deel vanaf de teen van de dijk tot en met de stormberm (het verharde deel). Verder wordt aangegeven welke locaties eventueel geschikt zijn voor invulling met een groene of kleidijk.

Voor de te verbeteren delen worden tijdens de ontwerpfase detailadviezen opgesteld. De visie formuleert voor die ontwerpfase een aantal concrete criteria, maar maatwerk en afwijkingen zullen ook nodig blijken.

1 Context

Het Deltagebied

Bij de zeeweringen van de Oosterschelde gaat het om een veilige en duurzame scheiding tussen zee en land. De Oosterschelde is een (half)natuurlijk en dynamisch estuarium, maar door de Deltawerken is de natuurlijkheid afgenomen en veranderd in een door de mens beïnvloed geheel. Overigens staat het gebied nog voortdurend onder invloed van de dagelijkse dynamiek van de zee. De dynamiek van de zee uit zich enerzijds in een getijdenwerking met hoog en laagwater en anderzijds in de aanwezigheid van geulen, schorren, slikken en platen. Bovendien is het als gevolg daarvan een waardevol natuurgebied met de status van een Nationaal Park. Hierdoor vallen grote delen van de Oosterschelde onder de natuurbeschermingswet.

Geschiedenis

Het is al meer dan 1000 jaar geleden dat de toenmalige bewoners veel gebieden in Zeeland actief in cultuur brachten door het aanleggen van dijken om land (aan) te winnen en dat vervolgens tegen de invloeden van de zee te beschermen. De hierdoor ontstane polders kennen een voornamelijk agrarisch karakter. Door de tijden heen zijn de dijken continu aan de natuurlijke dynamiek en menselijke ingrepen onderhevig geweest. De voortdurende strijd van de mens met de natuur is zichtbaar in bijvoorbeeld landaanwinningen, landverliezen en dijkverzwaringen of verstevigingen. Een laatste grote ingreep is de uitvoering van het Deltaplan. De gevolgen van de natuurlijke en menselijke invloed zijn duidelijk aan de dijken en dammen af te lezen. Ze vertegenwoordigen als zodanig een belangrijk cultureel en maatschappelijk gegeven met vaak hoge natuur-, recreatieve en visuele waarden.

Veiligheid

Recentelijk onderzoek heeft aangetoond dat de huidige steenglooiingen op een aantal plaatsen niet voldoende sterk zijn om zware stromen en daarmee gepaard gaande zware golfslag te trotseren. Op veel plaatsen blijken de steenglooiingen namelijk te licht te zijn. Bij zware stormen is de kans groot dat cruciale delen het begeven met ernstige gevolgen.

2 Analyse en uitgangspunten

De Oosterschelde

De zeeweringen langs de Oosterschelde bestaan grofweg uit een stelsel van dijken en dammen. Beide elementen hebben in principe een sterk en duidelijk cultuurtechnisch karakter en bepalen de ruimtelijke configuratie van het gebied rondom de Oosterschelde. Bovendien vertegenwoordigen ze het veiligheidsaspect en daarnaast een historische, ecologische, landschappelijke (cultureel en visueel) en soms recreatieve waarde. Hier moet rekening mee worden gehouden door integratie tijdens de aanpassingen van de steenglooiingen. De zeeweringen vormen voor de mensheid al eeuwenlang een bescherming tegen het zeewater en zijn als zodanig een vertegenwoordiger van een waardevol cultureel verschijnsel, namelijk het polderlandschap. Verder zijn door de eeuwen heen nieuwe ecologische waarden ontstaan. Om al deze redenen moet er naast het primaire veiligheidsaspect ook aandacht zijn voor een bredere culturele en maatschappelijke betekenis.

Het landschap

De Oosterschelde is een dynamisch landschap wat duidelijk merkbaar is in het ruimtelijke beeld. Dit beeld is sterk dynamisch door de getijdenwerking van het water. Het beeld hangt als gevolg daarvan nauw samen met het voorkomen van de periodiek droogvallende platen en slikken, de afzettingen en begroeiing op de steenglooiingen en in mindere mate met de schorren.

De buitendijkse slikken en platen zijn de delen binnen het intergetijdengebied die periodiek droogvallen en liggen dan ook tussen het gemiddeld hoog en gemiddeld laag waterpeil (GLW). De slikken bestaan uit kleiig materiaal terwijl de platen een zandig substraat kennen. De vaak uitgestrekte oppervlakten van de slikken en de platen zijn kaal of soms schaars begroeid. Ze functioneren als foerageergebied van diverse vogelsoorten.

De buitendijkse schorren liggen boven het gemiddelde hoogwaterpeil (GHW) en lopen slechts in extreme situaties onder water (enkele malen per jaar). De schorren zijn vaak voorzien van begroeiing met een zilte grasachtige vegetatie. Ze vervullen een functie als foerageer- en broedgebied en als hoogwatervluchtplaats voor vogels.

De dijken

Alle dijken hebben een beschermende bekleding, de zogenaamde steenglooiingen. Bij de meeste dijken bestaat naast deze glooiing het overige hogere gelegen deel uit een grasbegroeiing. Het deel van de steenglooiingen is opgebouwd uit een ondertafel en een boventafel. De ondertafel is als zodanig uitgegroeid tot een historisch en visueel gegeven en vertegenwoordiger van de dagelijkse getijdenwerking. De boventafel is later door het Deltaplan

aangelegd. In alle gevallen wordt in essentie een effect verkregen van een donker gekleurde ondertafel met als basis historische en natuurlijke materialen en een licht gekleurde boventafel met moderne en technische materialen. Verder is de ondertafel vaak bedekt met (een dikke laag) afzettingen en/of begroeiing, terwijl de boventafel geen afzettingen en weinig begroeiing heeft. Voor de steenglooingen is in de loop van de tijd een groot aantal verschillende materialen gebruikt. De nog zichtbare restanten dateren van omstreeks 1850-1900. Toen werd veelvuldig natuursteen toegepast zoals: basalt, Vilvoordse, Doornikse en Lessinesche steen. Aan het begin van de vorige eeuw is beton geïntroduceerd waardoor betonproducten als de Haringmanblokken in opmars raakten. Na de Tweede Wereldoorlog komen asfaltproducten in gebruik als bijvoorbeeld voegmiddel in steenglooingen. Verder worden ook grind, mijnsteen, fosforslak en colloïdaal beton gebruikt.

Een ander opmerkelijk verschijnsel is de extra verdediging op een aantal dijken zoals palenrijen of muraltmuurtjes.

Na de uitvoering van het Deltaplan heeft de Deltadienst van Rijkswaterstaat een slag gemaakt om zwakke plekken in de steenglooingen te verstevigen. Tot op heden zorgt het waterschap voor herstel van beschadigde plekken. In veel gevallen maakt het waterschap hierbij gebruik van asfalt. Ondanks deze laatste versteviging en herstelwerkzaamheden is het tijd voor een nieuwe structurele verbetering wat betreft veiligheid, duurzaamheid en beleving.

Tot slot is de ligging van de geulen en de invloed hiervan op de ligging en opbouw van de dijken een opvallend verschijnsel. Liggen de geulen dicht bij de zeekeringen dan komen **landinwaarts** achter de **dijken inlagen** en karrevelden voor. Liggen de geulen verder van de dijk af dan is er een voorland van **schorren, slikken en platen**.

De dammen

De meeste dammen zijn in de tweede helft van de vorige eeuw aangelegd door de werking van het Deltaplan. De dammen onderscheiden zich dan ook door hun sterk technische en opvallend autonome karakter. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door de vrij recente aanleg, de toen geldende maatschappelijk context, de ligging van de dammen, de vorm en de toegepaste materialen. De bekleding van de dammen bestaat vaak uit **moderne/technische materialen**. Bovendien is het verschil tussen een onder- en boventafel meestal niet aanwezig. De waterstaatkundige ingrepen veroorzaken daardoor een autonoom en technisch landschap. De Oosterscheldekering wordt beschouwd als een monument en heeft naast de waterstaatkundige een enorme betekenis als kunstwerk met bovendien een hoge recreatieve waarde. De dammen

kennen elk een eigen karakter door de aanwezigheid van imposante (Krammersluis) of meer gewone sluiscomplexen en recreatieve voorzieningen en aantrekkingskracht.

Bijzondere punten

Op enkele plaatsen liggen in de dijken of dammen bijzondere 'punten' zoals: havens, opslag- en verwerkingsplekken, sluizen, uitwateringen, bakenplaatsen, enzovoorts. De havens en sluizen zijn vaak een start- en eindpunt van een bepaalde route voor bestemmingverkeer of de recreatievaart. De ongeveer twintig havens zijn grotendeels in gebruik als jacht-, werk-, vis- of vluchthaven. Verder vormt de beroepsvisserij een belangrijke activiteit op de Oosterschelde. Hierbij gaat het met name om schelpdierkweek en schelpdiervisserij zoals mosselen, kokkels en oesters. Yerseke is het centrum van de visserij.

Conclusies en uitgangspunten

De dijken en dammen zoals die nu te zien zijn, vormen duidelijk een afspiegeling van het verleden. Bovendien kent elk tijdvak een kenmerkend materiaalgebruik. In het tracé, profiel en materiaalgebruik ligt dus een grote hoeveelheid historische informatie opgeslagen.

Verder vormen de steenglooingen van de dijken een uitstekend substraat voor een rijk en ecologisch bijzonder leven van planten en dieren. Boven de waterlijn worden vooral mossen aangetroffen, terwijl onder de waterlijn vooral wieren en schelpdieren hun plek vinden. De aanwezigheid van een voorland met schorren, slikken en platen geeft een waardevolle aanvulling op de ecologische potenties. Bovendien zijn grote delen van de Oosterschelde in 1990 aangewezen als natuurmonument die daardoor onder de natuurbeschermingswet vallen. Het gaat hierbij om de schorren, slikken en platen, het ondiepe water en enkele geulen.

Naast de genoemde cultuurhistorische en ecologische waarden verdient de recreatieve waarde ook extra aandacht. De Oosterschelde is redelijk toegankelijk via enkele doorgaande ontsluitingsroutes, een aantal attractieve voorzieningen, doorgaande routes langs het water, havens en strandjes en een reeks aan dijkovergangen. De verwachting is dat de recreatieve druk zal toenemen door maatschappelijke ontwikkelingen.

Over de primaire veiligheid worden in ontwerpnota's voor de dijkverbeteringen een aantal technische uitgangspunten genoemd. Allereerst moeten de steenglooingen sterk genoeg zijn om niet te bezwijken tot aan de ontwerpomstandigheden met een gemiddelde overschrijdingsfrequentie van 1/4000 per jaar. Verder moet het ontwerp goed uitvoerbaar zijn en goede omstandigheden scheppen voor beheer en onderhoud. Bij het ontwerp moet eveneens rekening worden gehouden

met de omgeving en tot slot wordt gestreefd naar hergebruik van aanwezige materialen.

Verder dient ook aandacht uit te gaan naar het visuele aspect. De visuele uiting van een architectonisch ontwerp geeft expressie aan een complex van factoren. Voor de steenglooiingen gaat het om expressie van historische, ecologische en recreatieve aspecten, maar in toenemende mate ook om expressie van een betekenisvolle en tijdsgebonden culturele waarde.

3 Visie

Aanzetten tot een visie

Het voorstel is om de visie op de zeeweringen van de dijken te baseren op het typische verhardingsprofiel van de dijken met een te onderscheiden onder- en boventafel en de ligging van de dijken ten opzichte van de geulen. Het typische verhardingsprofiel is een weerslag van een culturele en maatschappelijke ontwikkeling door de tijd heen. Deze is in essentie gebaseerd op veiligheid en inmiddels vertegenwoordiger van de cultuurhistorische waarde en de belevingswaarde. De ligging van de dijk ten opzichte van de geulen geeft aanleiding voor een indeling van het lengteprofiel. Deze indeling speelt met name in op de ecologische en recreatieve waarden, maar ook op de belevingswaarden. Tegelijkertijd ontstaat hierdoor veel meer speelruimte in het materiaalgebruik en de bijbehorende financiering.

Voor de dammen geldt een verhardingsprofiel waarbij geen onderscheiding is tussen een onder- en boventafel. In het voorstel van de visie worden beide samengevoegd. Dit principe werkt ondersteunend voor de cultuurhistorische en belevingswaarde en reikt bovendien mogelijkheden aan voor het materiaalgebruik, de kosten en het beheer.

Voorstel is verder om bijzondere punten als zodanig tot uiting te laten komen.

Deze aanzetten tot een visie komen voort uit een zogenaamd landschappelijk perspectief. Dit bestaat uit de culturele en natuurlijke dynamiek, (cultuur)historie, ecologie en recreatieve componenten. Bovendien voldoet het aan de gestelde veiligheids- en technische uitgangspunten. Binnen deze context kunnen de aanpassingen van de dijken of zeeweringen op een bepaalde (architectonische) manier tot uitdrukking worden gebracht. Tot slot is de aanleg van groene of kleidijken onder bepaalde omstandigheden wellicht het overwegen waard. Een en ander wordt in de onderstaande visie nader uitgewerkt.

Visievorming

Op basis van de voorgestelde aanzetten tot een visie zijn een drietal groepen te onderscheiden (zie kaart: Visie Oosterschelde): a) dijken langs landinwaarts gelegen inlagen, b) dijken langs buitendijkse slikken en schorren en c) dammen langs slikken en schorren.

Alle groepen moeten voldoen aan de gestelde eisen wat betreft veiligheid, culturele en esthetische waarde, onderhoud en beheer en kosten. Afhankelijk van de locatie

is er ruimte voor cultuurhistorische en ecologische waarden, het beeld en recreatieve mogelijkheden.

Hieruit ontstaan op basis van aard, vorm en ingreep de volgende profielen:

- standaard profiel
- natuurlijk profiel
- technisch profiel

Onderdeel of aanvullend op deze profielen zijn:

- bijzondere punten en situaties
- bovenbeloop en kruin

Hierbij is het advies om zo min mogelijk overgangen en daarom grote aaneengesloten horizontale lengten per eenheid te maken. Bovendien wordt geadviseerd om binnen de eenheid consequent met materiaalgebruik om te gaan.

Standaardprofiel

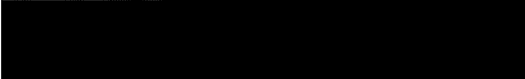
Het *standaardprofiel* is een afgeleide van het huidige algemene profiel voor een overgroot deel van de dijken rond de Oosterschelde. Het profiel is opgebouwd uit een duidelijk te onderscheiden onder- en boventafel. Het voorgestelde standaardprofiel leent zich uitstekend voor de dijkvakken die dichtbij de geulen liggen. In bijna alle gevallen zijn deze dijken gekoppeld aan inlagen. De bekleding van de zeewering is volgens het standaardprofiel opgebouwd uit een duidelijk te onderscheiden onder- en boventafel waaraan in veel gevallen een rijk historisch verleden valt af te lezen. Verder kunnen op veel plaatsen waardevolle nat en droog gebonden zoutvegetaties er zich vestigen.

Op basis van de dagelijkse getijdenwerking en verwijzend naar het cultuurhistorische gegeven gaat het advies uit naar een gebruik van donker gekleurde en natuurlijke bekledingsmaterialen in de ondertafel. Op dezelfde basis gaat voor de boventafel het advies uit naar een gebruik van licht gekleurde en moderne bekledingsmaterialen. Verder wordt voorgesteld om een visueel onderscheid te maken tussen de berm en de onderhoudspaden. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden om in de berm licht gekleurde doorgroeibare of moderne gesloten materialen te gebruiken (bijvoorbeeld hergebruik oude bekledingen).

Het advies is verder om in dit profiel extra maatregelen te treffen als aantoonbare hoge ecologische waarden onder druk staan of in potentie te ontwikkelen zijn. Het gebruik van visueel sterk afwijkende of opvallende (asfalt)verhardingen wordt bij deze dijkvakken ontraden.

Daarnaast kan in het standaardprofiel extra aandacht zijn voor recreatieve voorzieningen. Het profiel kan worden aangepast op locaties waar recreatieve activiteiten

aanwezig zijn of zich mogen ontwikkelen. De aanpassing betreft in ieder geval aandacht voor dijkovergangen, een recreatief bruikbaar onderhoudspad en eventueel een veilig begaanbare glooiing. De recreatieve activiteiten kunnen bestaan uit fietsen, wandelen, verblijf op een strandje en skeeleren. In principe kan het onderhoudspad eveneens in een doorgroeibare of gesloten verharding worden uitgevoerd waardoor in het eerste geval het groene karakter blijft. Een andere mogelijkheid is het aanleggen van een smalle strook (gesloten) verharding op de berm tussen boventafel en het overige deel van die berm.

	Bt: Licht gekleurde materialen
	Ot: Donker gekleurde en/of natuurlijke materialen

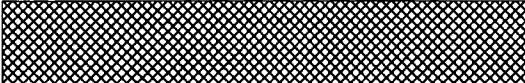
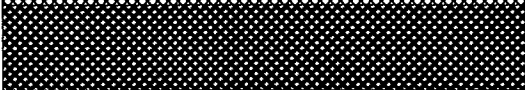
Advies wensbeeld Standaard profiel

Natuurlijk profiel

Het *natuurlijk profiel* is een nieuw toe te passen profiel. Het wordt geadviseerd op plaatsen waar dijkvakken aansluiten op uitgestrekte gebieden van slikken en platen en eventueel op dijkvakken waar bijzonder veel ecologische potenties te verwachten zijn. De relatie met het natuurlijke en sterk dynamische karakter van de slikken en de geulen komt zo tot uitdrukking in de bekleding van de dijkvakken. Op basis van de lengte van het dijkvak, de dagelijkse getijdenwerking, het cultuurhistorische en een omvangrijk natuurlijke gegeven bestaat in een beperkt aantal gevallen de mogelijkheid om te kiezen voor een bekleding als kleidijk of groene dijk. Een andere goede optie is een verharde bekleding met een te onderscheiden onder- en boventafel. In dit geval gaat voor de ondertafel de voorkeur uit naar een harde donker gekleurde en makkelijk begroeibare of natuurlijke bekledingsmateriaal. Voor de boventafel gaat de voorkeur uit naar het gebruik van licht gekleurde begroeibare harde bekledingsmaterialen. In beide gevallen kan de vegetatie zich stevig en omvangrijk vestigen en zal deze daardoor nadrukkelijk het beeld bepalen. Hiermee wordt in zowel ecologische als visuele zin aansluiting verkregen op schorren, slikken en platen. Het gebruik van moeilijk begroeibare of visueel sterk afwijkende of opvallende (asfalt)verhardingen heeft bij deze dijkvakken niet de voorkeur.

Bij het natuurlijke profiel is ook aandacht voor recreatief gebruik. Hierbij valt te denken aan goede dijkovergangen, uitzichtpunten en mogelijke toegangen naar schorren, slikken en platen, voor de wandelaar goed begaanbare en eventueel voor fietsers berijdbare onderhoudspaden. Het advies hierbij is materialen te kiezen die goed aansluiten op het natuurlijke beeld en bijbehorende ecologische

waarden. Het gebruik van asfaltverhardingen voor de onderhoudspaden verdient wel een kritische afweging.

	Bt: Lichte, goed begroeibare verhardingsmaterialen
	Ot: Lichte natuurlijke of goed begroeibare verhardingsmaterialen

Advies wensbeeld Natuurlijk profiel

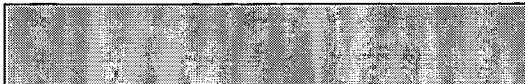

Technisch profiel

Het *technische profiel* wordt geadviseerd voor het bestaande technische profiel van de dammen. Het profiel kan ook toegepast worden bij dijkvakken met grootschalige bedrijvigheid, intensieve recreatieve activiteiten of stedelijk gebied (bijvoorbeeld grootschalige visserij activiteiten bij Yerseke). Op basis van het sterk technische en opvallend autonome karakter van de dammen of dijken wordt voorgesteld moderne/technische bekledingsmaterialen te gebruiken. Hierbij is voor elke dam afzonderlijk of voor de specifieke dijkvakken het advies te streven naar een consistent gebruik van lichte of donker gekleurde moderne bekledingsmaterialen. Het gebruik van dezelfde bekledingsmaterialen is in het geheel van onder- en boventafel goed mogelijk en zelfs wenselijk.

Doordat de meeste dammen en de dijkvakken recreatief aantrekkelijk zijn moeten ze goed toegankelijk en begaanbaar zijn. Bij de aanpassingen van onderhoudspad en glooiing ligt het voor de hand hier rekening mee te houden.

	Bt: Donkere en moderne bekledingsmaterialen
	Ot: Donkere en moderne bekledingsmaterialen

Advies wensbeeld Technisch profiel optie I

	Bt: Lichte en moderne bekledingsmaterialen
	Ot: Lichte en moderne bekledingsmaterialen

Advies wensbeeld Technisch profiel optie II

Bijzondere punten en situaties

Verder is de aanbeveling extra aandacht te schenken aan bepaalde *punten of bijzondere situaties*. Onder bijzondere punten of situatie vallen bijvoorbeeld bochten, strekdammen en nollen, (historische) havens,

sluiscomplexen en spui- of keersluizen. Overigens maken de bochten in de meeste situaties deel uit van de desbetreffende dijkvakken en dammen. In de bepaalde gevallen kennen de bochten in de huidige situatie echter een afwijkende bekleding. Bij aanpassing van een bocht is het advies de dijkbekleding te gebruiken conform het aangrenzende dijkvak (zie hierboven voor profielen).

De strekdammen en nollen maken mogelijk geen deel uit van de aanpassingen. Voorstel is dan ook om de huidige situatie te handhaven en de wijzigingen in de glooiing 'achterlangs' of onderdoor door te trekken. Hetzelfde geldt in bepaalde gevallen voor havens, sluiscomplexen en spui- of keersluizen. De aanpassingen vormen in bepaalde gevallen specifieke ontwerpopgaven.

Bovenbeloop en kruin

Tot slot hebben alle dijken en dammen een berm, bovenbeloop en een kruin. Het huidige beeld wordt in de meeste gevallen bepaald door een grasvegetatie. De aanpassingen van de zeeweringen hebben mogelijk invloed op het bovenbeloop en de kruin en blijven als zodanig gehandhaafd. In bepaalde gevallen wordt een bestaande bovenloop aangetast door verhoging van de verharding van de boventafel. De berm c.q. het onderhoudspad zal in deze bepaalde gevallen eveneens worden aangepast. De voorstellen voor de berm zijn hierboven beschreven.

4 Deeluitwerkingen

In dit hoofdstuk wordt de visie verder uitgewerkt. Op de kaart: Visie Oosterschelde zijn voor alle dijkvakken of dammen profielen geadviseerd. De nadere uitwerking van keuze en verdere toelichting op deze voorstellen zijn nu aan de orde.

Standaardprofiel

De te onderscheiden trajecten voor het standaard profiel zijn gekoppeld aan dijkvakken die dicht bij een geul liggen en een zogenaamde rugdekking hebben van inlaagpolders. Het voorstel is het profiel te koppelen aan de dijkvakken van de (voormalige) eilanden:

- Schouwen-Duiveland
 - Met uitzondering ter hoogte van de Slikken van Viane en Schelphoek.
- Sint Philipsland
 - Alleen aan de westzijde van Sint Philipsland ter hoogte van de Willempolder en ter hoogte van de dorpskern Sint Philipsland.
- Tholen
 - Ter hoogte van de Suzannepolder, Anna-Vosdijkpolder, Moggershilpolder, Oud-Kempenhofstedepolder, Margarethapolder en de Nieuwe annex Stavenissepolder;
 - Ter hoogte van de Scherpenissepolder, Klaas Steelandpolder, Nieuw Strijpolder en de Schakerloopolder.
- Zuid-Beveland
 - Ten noordwesten van Yerseke de polder de Breede Watering bewesten Yerseke, Kaarspolder, Snoodijkpolder en Stormezande-polder;
 - Het gedeelte vanaf Het Goese Sas tot en met de Oost-Bevelandpolder.
- Noord-Beveland
 - De gehele noordkust met uitzondering van de inham bij de Zandkreekdam.

De bekleding van de dijken is volgens het advies voor het standaardprofiel opgebouwd uit een duidelijk te onderscheiden onder- en boventafel. Met dit onderscheid komen een rijk historisch verleden en de dagelijkse getijdenwerking tot leven. In principe gaat de voorkeur uit naar een donker gekleurde ondertafel opgebouwd met natuurlijke bekledingsmaterialen. Voor de boventafel gaat de voorkeur uit naar gebruik van licht gekleurde bekledingsmaterialen. Voorstel is verder om de berm en het onderhoudspad visueel vrij te laten liggen van de boventafel. Het gebruik van een doorgroeibare of gesloten verharding in het onderhoudspad behoort tot de mogelijkheden door bijvoorbeeld (her)gebruik van licht gekleurde moderne materialen.

Door een gefaseerde en grootschalige planmatige aanpak kan vooral bij dit profiel succesvol worden ingestoken op hergebruik, herschikking (inclusief aanvoer van andere locaties) en toepassing van nieuwe materialen of namaak natuurproducten. Bij het laatste kan het bijvoorbeeld gaan om donkere betonproducten die refereren aan het natuurlijke en historische basalt. Allerlei andere mogelijkheden en combinaties zijn echter denkbaar die zowel aan de technische bekledingsvoorwaarden als aan de voorstellen van deze visie voldoen. De visie gaat hier verder niet op in.

Bijzondere punten en situaties

Het voorgestelde profiel wordt op een aantal punten gestart of onderbroken en vormt in de eventuele ontwerpfase een specifieke opgave. Andere aandachtspunten voor de ontwerpfase zijn de strekdammen, (vlucht)haventjes, de sluzen en de gemalen. Specifieke aandachtspunten bij het ontwerp in de vervolgfase zijn per (voormalig) eiland:

- Schouwen-Duiveland
 - De aansluiting op de Oosterscheldekering;
 - Het dijkvak ter hoogte van de Koudekerkse Inlaag (in verband met de boulevard en toegankelijkheid). Hier kan ook gekozen worden voor een technisch profiel in verband met de recreatieve aantrekkingskracht en het voor auto's volledige toegankelijke dijkvak;
 - De monding van de Kanaalhaven bij Zierikzee;
 - Het Havenkanaal bij Zierikzee;
 - De aansluiting bij de Slikken van Viane en in het algemeen de nollen, strekdammen en uitwateringen (gemalen en sluzen).
- Sint Philipsland
 - De voormalige haven nabij Sluis in de Anna Jacobapolder.
- Tholen
 - De haven bij Sint Annaland;
 - De uitmonding en de haven bij Stavenisse;
 - De aansluiting op de Oesterdam;
 - De aansluiting nabij Gorishoek.
- Zuid-Beveland
 - De uitmonding van het Kanaal door Zuid-Beveland;
 - Het Kanaal door Zuid-Beveland;
 - De haven bij Wemeldinge;
 - De uitmonding van het Havenkanaal bij het Goese Sas.

Natuurlijk profiel

De te onderscheiden trajecten voor het natuurlijk profiel zijn gekoppeld aan dijkvakken die ver van een geul af liggen en een zogenaamde voorland hebben van schorren, slikken en/of platen. Het voorstel is het profiel te koppelen aan de dijkvakken van de (voormalige) eilanden ter plaatse van:

- Schouwen-Duiveland
 - Alleen ter hoogte van de Slikken van Viane.
- Sint Philipsland
 - Ter hoogte van de Anna Jacobapolder tot aan de Philipsdam;
 - Ter hoogte van de Abraham-Wisse polder en de Oude Polder van St. Philipsland tot aan de Slaakweg (ter hoogte van Sint Philipsland).
- Tholen
 - Ter hoogte van de Van Haaftepolder, Hollarepolder en Joanna-Mariapolder;
 - Ter hoogte van de buitendijksegelegen Slikken van den Dortsman.
- Zuid-Beveland
 - Ter hoogte van de platen van het Verdrongen land van Zuid-Beveland;
 - Tussen Kattedijke en het Goese Sas;
 - Aan de zuidzijde van de Zandkreek.
- Noord-Beveland
 - Aan de noordzijde van de Zandkreek.

Op basis van de lengte van het dijkvak, de dagelijkse getijdenwerking, de cultuurhistorische en een omvangrijk natuurlijke gegeven kan een bekleding als kleidijk of groene dijk voor de hand liggen. Het profiel en de bijbehorende doorsneden vormen dan een aparte ontwerp-opgave.

In de meeste gevallen zal dit echter niet mogelijk zijn en is het beter een verharde bekleding toe te passen met een verschil in een onder- en boventafel. Hierbij gaat het advies uit naar gebruik van donker gekleurde en goed begroeibare en/of natuurlijke bekledingsmaterialen in de ondertafel. Voor de boventafel is het advies licht gekleurde en goed begroeibare bekledingsmaterialen te gebruiken. In beide gevallen kan de vegetatie zich stevig en omvangrijk vestigen en het beeld bepalen. Hiermee wordt in zowel ecologische als visuele zin aansluiting verkregen op schorren, slikken of platen. Het gebruik van asfaltproducten moet bij dit profiel kritische worden bekeken. Verder is ook hier het advies om de berm of het eventuele onderhoudspad visueel los te koppelen van de boventafel.

Door een gefaseerde en grootschalig planmatige aanpak kan eventueel bekledingsmateriaal uit deze dijkvakken verplaatst worden naar de dijkvakken met het standaardprofiel. Dit is mogelijk als gebruik gemaakt wordt

van bekledingsmaterialen met betere mogelijkheden voor begroeiing. Het advies hierbij is een zorgvuldige afweging te maken tussen ecologische potenties en waarden, kosten en beheer.

Bijzondere punten en situaties

In het voorgestelde profiel verdient vooral de eventuele aanleg van een kleidijk of groene dijk aandacht. Profiel en doorsneden kunnen enkel gegeven worden na een grondige bestudering van locatie en behoren tot de ontwerpfase. Indien aan de orde wordt hier nadrukkelijk aandacht voor gevraagd.

In de ontwerpfase is het eveneens van belang voldoende aandacht te hebben voor eventuele strekdammen, historische en archeologische waarden. Bovendien bepalen historische en archeologische waarden de uiteindelijke keuze voor een kleidijk, groen dijk of het toepassen van een verharding. Bij een kleidijk of groene dijk kunnen naast vele natuurwaarden ook historische of archeologische waarden verloren gaan hetgeen ongewenst en zelfs niet toegestaan is via wetgeving.

Technisch profiel

Het technische profiel sluit in de meeste gevallen aan op het bestaande technische profiel van de dammen. Het profiel sluit ook aan bij dijkvakken met grootschalige bedrijvigheid, intensieve recreatieve activiteiten of stedelijk gebied. De volgende dammen en dijkvakken komen in aanmerking voor een technische profiel:

- Grevelingendam
- Philipsdam
- Slaakdam en Krabbenkreekdam
- Oesterdam
- Dijkvak ter hoogte van Yerseke
- Zandkreekdam

Op basis van het sterk technische en opvallend autonome karakter van de dammen en dijken wordt voorgesteld moderne/technische bekledingsmateriaal te gebruiken. Hierbij gaat voor elke dam afzonderlijk of voor de specifieke dijkvakken de voorkeur uit naar een consistent gebruik van lichte of donker gekleurde moderne bekledingsmaterialen. Er is geen onderscheiding tussen onder- en boventafel. Doordat de meeste dammen en de dijkvakken recreatief aantrekkelijk zijn is het aan te raden deze goed toegankelijk en begaanbaar te maken door aanleg van goede paden.

5 Aanbevelingen

Het mogelijke gebruik van de relatief goedkopere materialen bij het technische profiel is een gunstige compensatie naar de relatief duurdere natuurlijke profielen. Door de afweging tussen de standaard, het natuurlijk en het technisch profiel doen zich mogelijkheden voor om te schuiven met beschikbare materialen en financiële middelen. Voorwaarde is wel dat vanuit het hele gebied van Oosterschelde een strategische werkwijze wordt gevolgd tijdens het ontwerp en de uitvoeringsfasen.

Voor een effectief gebruik van deze visie is het belangrijk aandacht te besteden aan de vertaling van de visie naar de ontwerpfase. Dit zal nodig zijn om een optimale interpretatie van deze visie te krijgen. Een ander belangrijk aspect is openheid en communicatie over de inhoud van de visie. Dit speelt op zowel bestuurlijk, ambtelijk als uitvoerend niveau.

Tot slot hangt de uitwerking van de visie ook samen met de hoeveel aan te pakken dijkvakken. De visie speelt hier wel op in, maar een volledige uitwerking van de voorstellen is natuurlijk niet gegarandeerd.

Agenda bijlage 2.2

Ministerie van Verkeer en Waterstaat
Directoraat-Generaal Rijkswaterstaat
Directie Zeeland

Aan
Ambtelijk overleg

Van
J. Perquin

Agendapunt 5 Landschapsvisie Oosterschelde

Status
Definitief

Opgemaakt door
P. Goossen (DLG)

Samenvatting

Het document beschrijft de visie op het landschap voor het buitendijkse deel van de zeekeringen langs de Oosterschelde (incl. dammen). Bij het ontwerpen van dijkverbeteringswerken langs de Oosterschelde zal getracht moeten worden om deze in de landschapsvisie in te passen.

Het stuk is reeds besproken door de werkgroep Milieu & Juridische zaken en door het Projectbureau overleg.

Voorstel aan de vergadering

Aan het Ambtelijk Overleg wordt voorgesteld om in te stemmen met de Landschapsvisie Oosterschelde.

Projectbureau Zeeweringen

Postadres p/a postbus 114, 4460 AC Goes

Bezoekadres p/a waterschap Zeeuwse Eilanden, Piet Heinstraat 77, 4461 GL Goes

Telefoon 0113 - 24 13 70

Telefax 0113 - 21 61 24

Het project Zeeweringen wordt uitgevoerd in samenwerking met de Zeeuwse waterschappen en de provincie Zeeland

Bereikbaar vanaf NS-station richting Goes-West. Na ongeveer 150 m is de ingang van het waterschapskantoor aan de rechterkant

Kaart: Visie Oosterschelde
Profielen

- Standaard profiel
- Natuurlijk profiel
- Technisch profiel
- Topografische
ondergrond

0 1 2 3 4 Kilometers

Dienst Landelijk Gebied

Bronvermelding:
Kadastrale ondergrond: Kadaster, 2001

Dienst Landelijk Gebied, 17 maart 2003